

Overdenking voor 5 nov 2017, gedachteniszondag. Psalm 77

Gemeente,

²Luid roep ik God, ik schreeuw het uit,
luid roep ik God – dat hij mij hoort.

³Op de dag van mijn nood zoek ik de Heer,
bij nacht hef ik mijn handen, rusteloos,
mijn ziel laat zich niet troosten.

Zo begint psalm 77.

Een luide schreeuw van ellende, van verdriet, van nood, die uit wanhoop God zoekt.

Is het een roep om troost, om de pijn van het gemis van dierbaren?

Is het een roep om gehoor, vanwege de machteloosheid om wéér een terroristische aanslag, dit keer in New York?

Is het een roep om hulp, vanwege het onrecht dat zich blijft opstapelen in deze wereld als we denken aan kindsoldaten, aan dwangarbeid in ongere textiel fabrieken, aan inhalig bestuur dat mensen van huis en haard doet vluchten?

Is het een roep om nabijheid, in een situatie waarin ziekte, ongeluk of pijn je het leven zo moeilijk kunnen maken?

De dichter zegt het er niet bij.

Maar het is niet moeilijk om één van onze eigen noden in te vullen en zo mee te lezen met deze psalm.

Want één ding is duidelijk: de dichter is geraakt in zijn kwetsbaarheid.

Hij weet niet meer waar hij het zoeken moet.

Hij voelt zich kwetsbaar, niet langer in staat om zelf op te boksen tegen de krachten waar hij mee te maken heeft.

Vertwijfeld is de dichter, hij heeft gevoel of zelfs God niet eens meer naar hem wil luisteren.

mijn hart zoekt, mijn geest vraagt:

⁸*Zou de Heer voor eeuwig verstoten,
zou hij niet langer liefhebben?*

Niet alleen verkeert de dichter in nood vanwege zijn persoonlijke omstandigheden, ook nog is hij zijn toevlucht, zijn houvast kwijt.

De grond onder zijn bestaan wankelt, waar moet hij het zoeken?

De psalmdichter vat dat alles samen in een moedeloze maar mooie metafoor:

*'Ik weet wat mij kwelt,
de hand van de Allerhoogste is niet meer dezelfde.'*

De Allerhoogste voelde altijd betrouwbaar, nabij, zorgde dat hij zich geliefd en erkend wist wat er ook gebeurde.

En daar is nu verandering in gekomen.

Dat je beeld of je beleving van God kan veranderen wanneer je in een crisissituatie bent beland, is een bekend gegeven.

Je hele leven, alles wat vertrouwd en veilig en duidelijk leek, kan in crisismomenten door elkaar geschud worden. Je bent kwetsbaar.

Wanneer je leven op zijn kop is gezet door het overlijden van een dierbare, kan ook je beeld van God op losse schroeven komen te staan.

Juist omdat je kwetsbaar bent, liggen vragen rondom Gods aanwezigheid gevoelig.

Is God aanwezig?

En zo ja hoe dan? Ik merk er niks van...

Wanneer de fundamenten van je bestaan niet meer zo stevig voelen ben je kwetsbaar.

Voel je je kwetsbaar.

De meeste mensen krijgen al in hun jeugd of in de loop van het leven het idee dat je kwetsbaarheid zoveel mogelijk moet vermijden.

Het woord zegt het al: je kunt gekwetst worden.

We hebben er in het algemeen veel voor over om niet kwetsbaar te zijn.

Er zijn grofweg drie strategieën om je kwetsbaarheid niet te tonen of te voelen: de eerste is proberen de controle te houden door perfectionisme.

Niets delegeren maar alles zelf in de hand houden, of omgekeerd, vervallen in inertie.

De tweede manier is om te proberen een schild van onkwetsbaarheid op te houden.

Doen of niets je kan raken. Je doet je groter en sterker voor en gaat maar door en door terwijl je eigenlijk eenzaam en moe bent. Je put jezelf uit.

De derde manier is de meest schadelijke: je angst om kwetsbaar te zijn verdoven.

Dat kan op talloze manieren: in eetbuien, teveel slaappillen, alcohol, shoppen, verzin het maar.

Bijkomend effect is wel dat je op deze drie manieren niet alleen je kwetsbaarheid verdooft of ontloopt, maar ook je gevoel voor geluk of tevredenheid.

Je gaat het leven uit de weg.

Hoogleraar Peter Nissen wijst in een artikel op de tendens om kwetsbaarheid te boven te komen door de inzet van spiritualiteit.

Spiritualiteit is dan een middel om gelukkig te zijn en te blijven, om zo kwetsbaarheid uit te bannen.

De woorden van de psalmdichter zou je ook zo kunnen lezen: Als God nu maar zichtbaar aanwezig was zoals altijd, zou hij zich niet zo ellendig voelen.

Maar het is de vraag of je de dichter daarmee recht doet.

Het kan ook zijn dat de dichter zich juist in zijn ellende en kwetsbaarheid openstelt voor God.

Hij wil zich graag door God gezien en erkend voelen in de zwaarte van wat hij meemaakt.

Brené Brown is een moderne schrijfster die onderzoek heeft gedaan naar kwetsbaarheid.

Haar boek heet 'de kracht van kwetsbaarheid. Heb de moed om niet perfect te willen zijn'.

Dat geeft al aan dat zij er niet voor is om je kwetsbaarheid zoveel mogelijk te willen ontkennen.

Ook Christa Anbeek, hoogleraar in de remonstrantse broederschap, pleit ervoor om lijden en kwetsbaarheid juist toe te laten.

Zij spreekt van een theologie van de kwetsbaarheid, waarin kleine groepen mensen met elkaar praten over die kwetsbare kernmomenten in het bestaan.

Waar liep het stuk in je leven en wat hielp je toen?

Maar, zeggen beiden ook, kwetsbaarheid vraagt moed.

Je kwetsbaar tonen kan aanvoelen als controleverlies, als een vrije val.

De andere kant is dat kwetsbaarheid ook kansen biedt, zegt bijvoorbeeld Brené Brown.

Kwetsbaarheid is bron van innovatie, creativiteit en verandering.

Kwetsbaarheid is zelfs noodzakelijk om in verbinding te treden met anderen.

Dat is eng, omdat je ook afgewezen kunt worden.

Wanneer je iemand die je lief is hebt verloren, ben je kwetsbaar en is die angst vaak heel goed voelbaar.

In hoeverre laat je merken dat je verdrietig bent, pijn voelt, onzeker bent, niet goed woorden weet te geven aan wat er allemaal in je omgaat?

Je loopt het risico een reactie te krijgen waardoor je je nog ellendiger voelt.

“Gelukkig heb je nog wel je kinderen”.

“Die en die heeft dat ook gehad en nog veel erger”.

Het zijn reacties die kunnen maken dat je je niet in je kwetsbaarheid erkend voelt.

Maar het kan ook zijn dat de ander naast je gaat zitten en zegt: “ik ook, je staat er niet alleen voor”.

Dé goede reactie bestaat niet.

Vaak helpt al het besef dat je je nood kunt delen, dat er iemand is die weet wat je doormaakt.

Vooral iemands aanwezigheid, meer nog dan de reactie, lijkt van belang te zijn.

Wanneer je je kwetsbaarheid durft te delen, neem je een risico, maar het kan ook iets opleveren.

Iets waardevols, een moment waardoor je er weer even tegen kunt.

Liefdevolle nabijheid van een mens die om jou geeft en op wie je terug kunt vallen.

Vertrouwen.

Kwetsbaarheid is niet alleen de deur naar moeilijke gevoelens, maar opent ook een weg naar voorzichtige heling en naar opbouwende ervaringen.

En dan nu terug naar de psalm.

De dichter ervaart dat Gods hand is veranderd.

Het doet me denken aan een beroemde uitspraak van Meister Eckhart: dat we moeten bidden tot God om leeg te worden van God.

Hij bedoelde daarmee dat onze eigen beelden van God ons verhinderen om in contact te komen met de ware God.

Juist dit moment van diepe nood, waarin het besef zich opdringt dat God is veranderd, helpt de dichter om afstand te nemen van zijn zelfgevormde beeld van God.

Niet God is veranderd, maar het beeld dat hij van God had.

Zijn luide schreeuwen, zijn gebed tot God waarin hij zijn diepste nood eruit gooit en hij zich volkomen naakt en kwetsbaar opstelt, maakt hem leeg van de beelden die niet langer vruchtbaar zijn.

En dan grijpt hij terug op de aloude beelden die zijn volk al eeuwen met zich meedraagt.

Hij vertelt de wonderen die over God worden verteld aan zichzelf, alsof hij ze weer voor het eerst hoort.

Hij laat die beproefde verhalen opnieuw tot zich doordringen alsof ze over hemzelf gaan.

En dan komt er zomaar, aan het einde van zijn psalmgedicht, een nieuw beeld voorbij.

Zo even in een paar woorden ontstaat daar een weg door zijn zee van verdriet, van nood, van gemis.

En hij zegt:

*Door de zee liep uw weg,
door de wijde wateren uw pad,
maar uw voetsporen bleven onzichtbaar.*

Gods voetsporen blijven onzichtbaar, ervaart de psalmdichter, maar dat wil niet zeggen dat God niet aanwezig is.

God is in het verborgene.

Het doet me denken aan het boekje 'de robijn in het glas' van dichteres Maria de Groot.

In dit boekje heeft Maria een aantal brieven die ze aan Jezus schreef, verzameld.

Ook zij zoekt God, vindt het lastig om God te ontwaren door haar tranen heen.

Zij komt dan tot de ontdekking dat God niet zozeer verborgen is, maar dat God de Verborgene is.

Oftewel: Gods voetsporen zijn er wel, maar blijven onzichtbaar.

Haar tweede brief eindigt als volgt:

Waar is de Eeuwige? vroeg ik u.

Waar de bron van tranen is, antwoordt u mij.

Nu begrijp ik dat u de verborgene bent.

Waar de bron van tranen is, schittert ook de vreugde.

Diep in het donkere huis brandt licht.

Bij de glans daarvan kan ik schrijven.

Ik dank u hiervoor.

Ds. Kirsten Slettenaar, 26 november 2017